

ספרי היהלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משועריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערמאן שליט"א
פרשת עקב

שבת קודש
אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

אלקים מרחפת על פני המים, ויתן אל לבו בדמיון, כי כמו שנתחדש בגופו יחדש גם כן פעולתיו לטוב, וכשיר מעשיו וידקדק בדרכי השם ברוך הוא.
רמז לכן מצא רבנו האריז"ל (ספר הליקוטים, תהלים כא) בפסוק (תהלים כא לב) 'לב טהור ברא לי אלקים': ראשי תבות 'לב טהור ברא' הם 'טבל' וסופי תבות 'ברא', לומר שהטבילה בכונה ראויה גורמת לאדם להיות בריה חדשה.

מכיון שכך, אין לנו זמן מתאים לטבילה במקוה מערב יום השבת בו חפץ האדם לנקות מעליו את רפש החולין שבנפשו ולהתקדש בקדושת השבת.

ומכ"ק אדמו"ר רבי דוד-חי אביחצירא שליט"א שמענו שהסביר את מהות הטבילה, שבשעה שהאדם נמצא כלו במים אין ביכולתו לנשום והוא חשוב כמת, וכשיצא מן המים היה זה כאלו נברא מחדש, וזו מעלת התשובה יחד עם הטבילה לשלמות הכפרה, כי כל בעלי תשובה צריכים תשובה עם הטבילה, ועל ידי התשובה עם הטבילה נחשבים כקטן שנולד.

והביא מצדיקים שרמזו על מעלת המקוה שמביאה קדושה בפסוק (ויקרא א ו) 'קדשים יהיו לאלהים ולא יחללו שם אלהים' וזו אחי' לחם אלהים הם מקריבים והיו קדש' - ראשי תבות 'לחם מקריבים והיו קדש' מרכיבים את המלה 'מקוה', לרמז שהטבילה במקוה מקדשת את האדם.

זו ההנהגה המתבקשת מכל אדם בבואו יום השבת, לעזוב כל החשבונות והבלי העולם הזה ולדבק בקדושתה של שבת, וכדברי הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע שפי' מה 'שפת אמת' (פרי יתרו חזקוני), שפי' מה שיוכל האדם להתקרב לקדושת השבת כך יש לו שייכות לעולם הבא, לכן צריך האדם בכל שבת לעזוב את כל עניני העולם הזה ולהקין עצמו שיהיה ראוי לעולם הבא, ועל כן יש לשוב בתשובה בערב שבת קודש כמו קודם הסתלקות האדם מהעולם הזה.

את הצורך בטבילת האדם במקוה בערב שבת יש לבאר על פי דברי הוזהר הקדוש (ח"ב ד), שעל האדם לרחוץ את עצמו בערב שבת כדי להעביר מעליו את כל הכוחות החיצוניים השולטים בו בימי החול וגורמים לו לנהוג שלא כשורה.
וכיון שממשלת ימי החול נתונה לכוחות הסטרא אחרא, חיוי יש על ישראל קדושים לרחוץ ולהטהר מכל זה ולהמשיך על עצמם טהרת הנפש לקדושה עליונה היורדת על האדם ביום השבת באמצעות הנשמה היתירה.

ואת חשיבות הכנת הנפש שיהיה ראויה שתשכן בתוכה קדושת השבת, נתן ללמוד מהפסוק (שמות לא טו) 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם בריה עולם'.

המשך בעמוד ד'

על התורה
שלהבות קודש והגינות חכמה
עפרשת השבוע

שמחה... נתכון שצריך שילמד התורה בשמחה ולא בעצבון, כי דברי תורה אסורין לאכל (יו"ד סי' שפד).

פעם שאלו כמה למדנים את רבנו ה'בעל שם טוב' הקדוש זי"ע, מה ביכולתם לעשות עם העובדה שכאשר הם מחדשים חידושי תורה, שמחים הם ונהנים ביותר, שמה עברה היא זו, להנות מדברי תורה?

השיבים ה'בעל שם טוב' אכן, מה בידכם לעשות? 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', הם בעצמם משמחים הלב, ומצוה רבה יחשב הדבר!

הגאון המופלא רבנו אריה לייב ממינסק זצ"ל בעל 'שאגת אריה', קיבל על עצמו לצאת לגלות ולהיות נע נוד בין קהילות ישראל. היה זה לאחר שספרו 'שאגת אריה' יצא לאור ושמנו נשא לנהלה בכל הארץ. גלותו נמשכה מספר שנים, וזוגתו הצדקנית אף היא הצטרפה אליו במסעיו, כדי לסייע לו ללמוד כאותו נפשו, מבלי שטלטולי הדרך ותלאותיה פריעוהו משקידתו.

בכל מקום אליו נקלעו היה 'השאגת אריה' שוקד על לימודו בבית המדרש, והרבנית התדפקה על דלתי נדיבים. ממעט המעות שקבצה, הכינה ארוחה דלה, להחיות בה את נפש בעלה, כך הטלטל השאגת אריה מעיר לעיר ומכפר לכפר, כשהוא מקבל עליו באהבה את יסורי הגלות וטורח להסתיר את זהותו האמתית.

בדרך מסעותיו הגיע גם לארץ אשכנז, גרמניה, ובינתיים, מפה לאוזן נגבה השמועה שגדול ישראל מכתת רגליו בערי ישראל. שמץ מהידיעה הגיע גם לאוזניו של הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל אשר זה מכבר השתוקק לחוות בנעונו פניו של השאגת אריה, מה גם שהצטער בשמעו על הצער והיסורים שהיו מנת חלקו של השאגת אריה בגלותו. לפיכך ביקש רבי נתן אדלר מהיהודי הממנה על ה'הקדש' שברנקפורט, שאם יראה בין האורחים הבאים יהודי שמראהו כך וכך, ואליו נלוות זוגתו, יודרו להודיעו ושכרו לא יקפח.

שמר בעל ה'הקדש' את הדברים בלבו והמתין יום יום לבואו של השאגת אריה. אבל הוא המהמה בדרכים ורק כעבר שבועות מספר דרכו רגליו בשערי העיר שברנקפורט. היתה זו שעת לילה מאוחרת, רוב תושבי העיר נמו את שנתם ובה'הקדש' המקומי בקושי הסכימו לפתח עבורם את הדלת.

בהכנסם פנימה הוזרזה הרבנית להכין לבעלה מעט תפוחי אדמה מבשלים, והוא נטל עמו נר וכרך ישן של רמב"ם, וישב ללמוד מתוך עיון וריכוז. נעימת קול למוחו של השאגת אריה הפריעה את מנוחתם של האורחים האחרים, והללו הוזדזו וכבו את נרו בגערם בו על ההפרעה.

נטל השאגת אריה את הרמב"ם ויצא החוצה ללמוד לאור הלבנה עד לפנות בוקר. אשר ושמחה אפפוהו בעת למדו ומרב צהלתו וחדותו בלימוד התורה קם ממקומו והחל מפזז וממרק לכבוד התורה. וזוגתו הצדקנית שהטיבה להכיר את רחשי לבו השתתפה אף היא בשמחתו

המשך בעמוד ב'

הכנה למנוחה

פעם אחת בשבת שובה, לא ישב הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע עם העולם בשולחן הקדוש, כמו שהיה דרכו בקודש לישב בסעודת שבת ביום עם העולם, ויהי בעת סעודה שלישית דחקו כמה אנשים אז, ונכנסו להיכל קדשו. ושאל אותם, אם שות משקה היום. השיבו לו, כי כל החסידים שרויים בעגמת נפש, מחמת שיש כמה אנשים שהיה להם הרבה עמל ויגיעה בנשיעתם בהוצאה גדולה עד שזכו לבוא אל הקודש והם קיוו ליהנות מהסעודת שבת, שרבים מיסב עמיהם בשולחן הטהור, ולבסוף לא זכו לזה.

השיב להם הרה"ק מטשורטקוב: האמת הוא שהיה ברצוני ללכת אל השלחן ולישב עמכם כדרכי תמיד, רק מחמת שהשמים התקשרו בביני וחשתי מעיצרני השגשם, ובעבור זה נעשה אצלי היסח הדעת. ולפיכך אף שאחר כך כשהגיע הזמן ללכת אל השלחן כבר עבר רוח ויטרה את העננים והיה באפשרי לילך אל השלחן, אך מחמת שלא היה לי הכנה מחדש על זה, כי כבר הסחתי דעתי מההכנה הראשונה, כי לכל עבודת הקדוש צריכים הכנה וגם הכנה אל ההכנה! (דברי דוד' ליקוטים עמוד עח).

כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע א (פרשת ויגש): כי ההכנה הוא יד המחזיק להמצוה והתחלה אליה הנה כמוה תחשב אף היא, כי על ידי ההתחלה היא הכל, כי באם יעשה האדם בעצמו הכנה כראוי, לא ימוט ממנו בע"כ עשיית המצוה כדת, והיא הנותנת כח ועזוז לאדם ומעוררת אותו בקיום המצוה לכל יתרשל ממנה.

על הפסוק (דברים י ב): 'והיה עקב תשמעו את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך', פירש בספר 'שפתי כהן': יאמר אם יש לך שכל בעולם הזה הוא על השמיעה לבד כמו שכתבנו על פסוק (בראשית כב טו) 'כי יען אשר עשית את הדבר הזה', שאמר לו הקב"ה על העשייה אין לה לא ערך ולא שכר כי שכר מצוה בהא' עלמא יכא, 'כי בך אברכך והרבה ארבה את זרעך עקב אשר שמעת בקולי', כלומר, אם יש לך שכר בעולם הזה הוא על שדשת בעקבך ושמעת בקולי, לזה אמר 'ברך אברכך והרבה ארבה'. כן אמר כאן, אם יש לכם בזה העולם שום שכר על עשיית המצוות הוא על שדשת בעקבך ועל השמיעה, אבל על השמיעה ועל העשייה אין שכר בעולם הזה אלא היא שמור לך לעולם הבא במקום שאין הדי' מגעת שם, זהו 'ושמר ה' וגו'.

הוסיף על כך הרה"ק רבי יואל קאסוטא זי"ע א לפרש טעם הדבר שאכן על השמיעה זוכים לשכר בהא' עלמא, כי השמיעה היא ההכנה להמצוה (דברי יואל' פרשת ויגש): ואולי כי השמיעה הוא כמו הכנה למצוה עשיה, וידוע דעל הכנת המצוה איכא שכר בהא' עלמא.

תורה בשמחה

פירש רבנו האור החיים' הקדוש זי"ע א: ויתבאר על דרך אמרם ז"ל (ב"ר מב) אין 'והיה' אלא

לכבוד. קולות השמחה הגיעו לאזניו של בעל הבית שתמה, לשמחה מה זו עושה. ענה לו השאגת אריה: אלו הייתם יודעים כמה יאה ויפה תירצית את דברי הרמב"ם, גם אתם הייתם מרקדים עומד.

על אתר הבין בעל הבית מיהו האורח הנכבד, ומהו להודיע לרבי נתן אדלר שבלי ספק זהו השאגת אריה, ותכף ומיד יצא רבי נתן לקראתו וכבדו ביותר.

מלא ברכת ה'

בחדרו של הצדיק הקדוש רבי אהרן 'הגדול' מקרלין ז"ע, ישב אחד מהחסידים וראה את הרבי אוכל תפוח.

ישב החסיד והתבונן כיצד הרבי אוכל את פרוסות התפוח, ובמוחו חלפה מחשבה: 'נראה שבסופו של דבר, אין הבדל גדול ביני לבין הרבי, הנה, אני אוכל תפוח, וגם הרבי אוכל תפוח'.

הרגיש הרבי הקדוש מקרלין במחשבת החסיד, ואמר לו: "ידוע אתה מהו ההבדל ביני לביני? הלא אני אוכל תפוח וגם אתה אוכל תפוח, אני מברך ואף אתה מברך, מה, אם כן, ה'נפקא מינה' הגדולה בינינו?"

"אלא מאי?" המשיך הרבי: "ההבדל הוא כזה: אני קם בבוקר, מתבונן במעד לחלון ורואה עץ תפוחים, ואומר בהתפעלות 'מה רבו מעשיך ה', כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך'.

אני מרפה מן המחשבה אלא מעמיק ומהרהר במהותו של התפוח, ומהו שנאמר עליו (ש"ה ב) 'כתפוח בעצי היער'.

מתוך מחשבותיו על מעשי ה' בבריאת התפוח, מתלהב אני מאד עד שמשתוקק אני לברך ולהודיע לבורא על התפוח, ולומר 'ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי העץ'.

אולם לברך ברכה לבטלה אסור הרי, על כן מבקש אני תפוח, ועליו אני מברך את ה' במשחה ובדבוקתו...

ואלו אתה גם נוהג כך, אך באופן מעט שונה. אתה יוצא לרחוב, וכאשר מבחין אתה בעץ התפוחים הגאה, מתאווה אתה לתפוח. כמוכן, אינך גב, על כן הולך אתה לשוק וקונה תפוח, ולפני שתאכל את התפוח נאלץ אתה לברך, כיון שהלא אסור לאכל בלא ברכה...

ובכן, אמת הדבר כי שנינו אוכלים תפוח לאחר הברכה, אולם ישנו הבדל קטן בינינו: אני אוכל תפוח כדי שאוכל לברך ברכה, ואתה מברך ברכה כדי שתוכל לאכל את התפוח..." (שאל אביד' יגדל' עמ' רכג)

ואמת... וברכה

אומר היה הגאון הצדיק רבי ירוחם ליבוניץ זצ"ל, 'המשגיח ממיר': טעות נפוצה היא בפי הציבור לומר שלפני האכילה יש לברך, מפני שאם יברך אדם פעם אחת ברכת המזון כהוגן, יכיר בכך שהדברים הפוכים.

אין אנו מברכים מפני שאכלנו, אלא אוכלים על מנת שנוכל לברך ברכת המזון... (דעת חכמה ומוסר ח"ב ע"ב מהד')

למדנו נוקב כתב הגאון הקדוש רבנו יעקב אביחצירא ז"ע, בעל 'אביר יעקב' בספרו 'פתוחי חותם' (דברים ח"ב):

תכלית האכילה היא למען כבוד שמים וברור הניצוצות הקדושים שבמאכלים. האוכל כראוי ומברך כנונה לפני אכילתו, מעלה הוא ככח זה את חלקי הקדשה שנתנו במאכל.

אך מי שתחילה שוכח מקיומו של הבורא בשעת האכילה, ומברך מן השפה ולחוץ, ללא כוונה וללא מחשבה, אין כבוד ברכתו ואכילתו לתקן זה טעון תיקון.

דבר זה נלמד מפסוקי התורה בפרשת עקב, שם יחדה התורה כמה פסוקים לענין האכילה, וכן נאמר (דברים ח-ט): 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך. השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו ותחקיתו אשר אנכי מצוך היום. פן תאכל ושבעת ובתים טבים תבנה וישבת'.

בתחלה מדבר הפסוק אודות אכילה כתקנה, שבכוחה לתקן את המאכל, ועל כן הזכירה 'וברכת', אך בהמשך נסבים הדברים על

האוכלים שלא כראוי לתאות לבם ושכחו את ה', ואין באכילתם כל מעלה.

על כן לא הזכירה התורה את הברכה, מפני שברכה שכזו אין בכוחה לפעול את הפעולה הנרצית. והרי היא כברכה לבטלה...

בכה הפנימה וזכר ליהודים

כתב הרב הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ ז"ע (זרע קודש' פרשת וישלח): כאשר שמעתי מפי אדמו"ר מלובלין שאמר, שהוא מתפלל על אדם שיושפע לו עשירות, ובהשפעה זו נשפע גם יראת שמים, כי שפע המקום ב"ה נכלל מכל טוב, וכשהקב"ה משפיע לאדם טובה, כולל בתוכה כל מיני טובות אפילו יראת שמים, דהיינו העזר הבא לו מקודש, על דרך (איוב מא ג) 'מי הקדימני ואשלים'.

ולזה יכוון כל אדם בתפילתו על צרכי הגוף, כי נכלל בזה גם צרכי הנפש.

זה הענין שהתחזה מלובלין זצוקלה"ה נשאר תוארו בשם 'רבי' אצל העולם שמזכירים את שמו לעולם אומרים 'הרבי מלובלין', על שהיה אחוז בשיטה שהעניית מעבירה על דעת קונו (עירובין מא:). והשתדל בתפילתו על פרנסה בהרחבה על העולם.

והמגיד מקו"צ' על שהיה מתנגד לזה והחזיק בשיטתו שיאה עניות ליהודים (תגייה ט:). ולא היה משתדל להיטיב המצב בענין פרנסה נשאר בתואר 'מגיד' על העולם.

ספר

בעל הפני מנחם' מגור ז"ע, שבהיותו ילד רך בשנים שמע שבמקשים החסידים מאביו הקדוש ה'אמרי אמת' ז"ע, ברכה על 'פרנסה', ושאל את אביו מה זה 'פרנסה'?

השיב לו האב: ילד בגילך צריך שידע כי 'פרנסה' בגימטריא 'נשמה'.

כי שפע הפרנסה שבא מן השמים כולל כל הפרנסות הנצרכות, פרנסה לגוף, פרנסה לנפש, פרנסה לנשמה, ופרנסה לכל הענינים הנצרכים (ביד נביאד' משי"ה).

כתב

הרב הקדוש בעל 'אור לשמים' ז"ע, (פרשת לך לך ופרשת פינחס): כי אנו צריכים לקיים התורה שיהיה לנו הרחבה גדולה, הגם שאדם יכול לצמצם עצמו ללמוד תורה מענין ח"ו, אבל מהקיום התורה המצויר לשפע טובה, כי יש כמה מצות שאנו צריכים לפזר מעות עליהם כמו עשיות סוכה ולולב ואתרוג ודומיהן, וכמו כן מצוינו שהש"ת ברוך הוא נתן לנו מקודם מן לאכול ואחר כך נתן לנו התורה הקדושה...

וכשעולה ברצונו של האדם להתחיל בעבודת הש"ת צריך להמשיך שיעבוד אותו מתוך הרחבה... וכאשר שמעתי אומרים בשם מרנא ורבנא מורנו זושא מאניפולי זצלה"ה שפירש הפסוק (דברים ח-יב): 'פן תאכל ושבעת ובתים טבים תבנה וישבת. ובקרב צאנך יריבין וכסף וזהב יריבה לך וכל אשר לך ירבה. ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים', פירוש, על ידי שיהיה לך הרחבת הלב וכל טוב ע"י תמצא אלהות ית"ש בכל דבר, 'ושכחת' הוא לשון משכח שכית (ב"מ לח.).

על כל מכה ומכה...

כמה חודשים אחרי המלחמה הנוראה כשהגיעו ראשוני הפליטים אירח הר"ק 'האמרי אמת' ז"ע, את אחד מהם על שולחנו בסעודת שבת קודש, ואמר כי חז"ל דורשים על הפסוק (דברים יא) 'ואתכל על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת ושמתם בארון - וני רב יוסף: מלמד, שהלחות ושברי לוחות מונחין בארון' (מנחות צט). ונשאלת השאלה: אם הם שבורים למה להניחם בארון?

עוד קשה מה שאמר משה רבינו לנכל ישראל על הלחות (דברים ט ז) 'אתפשש בשני הלחת ואשלכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם', מה הוסיף לנו משה רבינו במילת 'לעיניכם'.

ותירץ, שהנה אצל יוסף בומן שאסר את שבענו גם כן כתוב 'ויאסור אותו לעיניכם', ושם מפרשים חז"ל 'לא אסרו אלא לעיניהם', כיון שיצאו הוציא והאכילו והשקוהו.

וגם בשבירת הלוחות זה היה רק 'לעיניכם', שלענין כלל ישראל היה כאן שבירת הלוחות, אבל לאמיתו של דבר הם שלמים וקיימים, וממילא צריכים לשימם בארון. וכן בכל הזמנים כשיש שבירת הלוחות השבר הוא רק לעינינו, אבל לאמתו של דבר אין שום כח בעולם שיוכל להתגבר עלינו ח"ו...

להמחשת

הבט זה, נביא את הסיפור המאלף שהיה מרן הגאון רבנו ישראל מאיר הכהן מראדין ז"ע, בעל 'הפנץ חיים', מספר בשם המגיד רבי זלמן זאב מוילנא המכנה 'רבי וועלוולע מגיד':

באחת העיירות שבמזרח אירופה חי לו יהודי שחבר את בית המדינה מאת הפריץ המקומי. הפריץ, שהיה אדם נוה, נטה חסד ליהודי, והחזיר לו את המקום תמורת סכום סביר, שלש מאות רובל בלבד, ולא היה מקפיד ביותר אם אחר היהודי להעלות את דמי החכירה בכמה ימים.

כך היו כל הצדדים מרוצים. היהודי שמח היה בחלקו ובפרנסה שהפיק מבית המדינה, גוי הכפר מרוצים היו מבית המרווח הפעיל שהיה מספק להם שפיק להרווח את גרונו, והפריץ היה שבע רצון מניהול המקום כהלכה.

כולם, מלבד מנהל האחוזה של הפריץ. גוי רשע ושונא ישראל שלא יכול היה לסבול את אדיבותו של הפריץ כלפי היהודי.

מנהל האחוזה היה מסית את הפריץ להעלות את דמי החכירה, ולנהוג עם החוכר ביד קשה. "היהודון מתעשר על חשבונך, ומרויח הון רב", דבר על אנו של הפריץ.

אך הפריץ התעלם מדבריו, והמשיך לנהוג עם היהודי ביד רכה.

מנהל האחוזה המתין לשעת הכושר, וזו אכן הגיעה.

ביום מן הימים יצא הפריץ למסע ארוך. זמן רב חפץ להזין את עיניו בשכיות החמדה שבערים הגדולות ובנופי הטבע של ארצות אירופה, כעת החליט להוציא את רצונו לפועל.

טרם צאתו לא שכח הפריץ למנות את המנהל לטפל בכל עניני האחוזה בהעדרו, ולמשמע תשובתו המתרפסת של הלה שהבטיח לעשות כמיטב יכלתו על מנת להגדיל את ההכנסות, יצא לדרך רגוע ושל.

אך יצא הפריץ לדרך, התיישב המנהל על כסאו והורה לזמן אליו את שנוא נפשו - החוכר היהודי. בקרירות הדויע לו כי דמי החכירה העלו למפרע, ובתם השנה הקרובה, עליו להביא לא פחות מחמש מאות רובלים במועד המדויק.

היהודי החל לנמנם ולנסות לבקש על נפשו, אך הרשע הורה בגסות למשרתיו להשליכו החוצה.

"אם לא תביא את הסכום במלואו - מרה תהא אחרייך!" הזהיר.

היהודי שב לביתו חור כסיד ורטב מזעה. מאין יקח סכום שכזה?

היטב ידע שזמן רב מחכה האכזר להודמנות, וכעת לא יותר.

לרע מזלו, היה החורף ההוא קשה ביותר. השלגים לא פסקו ועוברי דרכים חדלו. אכזר הכפר מיעט לבקר בבית המדינה, וההכנסות נתמעטו מאד.

בקושי רב הצליח היהודי להשיג שלש מאות רובל בכבל שנה, אך מאין ישיג מאתים רובל נוספים?!

בטלית הוציא המסכן למכירה את מטלטלי ביתו, והיטוי וחפצי הערך המועטים. תמורתם קיבל חמשים רובל.

חמשים רובל נוספים הצליח לקבל כהלואה מהיהודי היחיד בכפר, ועוד חמשים רובל אותם חסך לשואי בנותיו הוציא ממקום מחבואם.

לאחר שנותר עירום ועריה מנכסיו, ובעל חוב, היו בידו ארבע מאות וחמשים רובל. את הסכום הנותר לא יכול היה להשיג בשום אופן, ולו יעלה לירח...

אף אחד מתושבי הכפר כבר לא הסכים

להלוות לו, וכך צעד היהודי בברכים כושלות בבוקר יום הפירעון כשבכיסו צוררים ארבע מאות וחמשים רובלים בלבד.

המנהל המרושע כבר המתין במשרד מדושן עונג, ורגליו נתונות על השולחן. הוא רוח נחת כאשר נכנס היהודי כפוף קומה.

"לטובתך, מקוה אני שהבאת את כל הכסף", נהם.

ספירה מהירה העלתה את קצפו. "אתה לועג לי? חסרים חמשים רובל!!!"

היהודי החל להתחנן על נפשו בדמעות, אך הלה כלל לא אבה לשמע את דבריו.

"לטובתך, עד סוף היום עליך להביא את הכסף החסר!" שלחו החוצה.

כל אותו היום התרוץ היהודי העלוב כמשועב בחובות העיירה, מתדפק על הדלתות ועובר מבית לבית בבקשת רחמים. "אנא מכס, הלוי לי חמשים רובל!"

אך הוא העלה בידו חרס. היום נטה לערב, ולא היה בידו אפילו רובל אחד נוסף.

עם שקיעת החמה נגרר היהודי לבית המנהל בחסר אונים.

מה בידו לעשות? היכול לברוא רובלים יש מאין???

"מבין אני שמתעקש אתה שלא לשלם את חובך", עלה חיוך שטני על פניו של המנהל. "לא תהיה לנו ברירה אלא להוציא ממך את החוב בצורה אחרת".

שלשה גברתים התקדמו מצדי החדר, ביד אחד מהם שוט ארוך.

"יהודי זה חייב לאדון חמשים רובלים, ומתעקש לא לשלם. ברוב רחמי אני קוצב את ענשו להצלפה אחת בלבד על כל רובל..."

לפני שהספיק החוכר להבין את המתרחש, אחזו בו שנים מהמשרתים בחזקה, בעוד השלישי מניף את המגלגל ומתחיל להצליף, כשהמנהל סופר בקול חגיגי: "אחת! שתיים! שלוש!"

ההצלפות האימויות לא פסקו. "עשר! עשרים! שלושים!" על הרצפה נקוותה שולולית דם, והיהודי התעלף שוב ושוב.

נס היה זה שלא נפח את נשמתו תחת ידיהם. הרשעים צמאי הדם לא ויתרו אף לא על הצלפה אחת, ולאחר חמשים מלקות עזבוהו שוכב בעלפון כבד כשכל גופו שותת דם, להנאתם המרוובה.

את הדרך חזרה לביתו עשה בזחילה על הארץ. רגליו לא נשמעו לו ויסורי איוב לפפו את גופו, ואת חדרהם של בני הבית שפתחו את הדלת באישון לילה, ולנגד עיניהם נגלה אביהם שרוע על המפתח כשנשמתו עומדת לפרוח מגופו, לא ניתן לתאר.

שבוועות הארוכים שכב היהודי במטתו ללא יכולת לקום, עד ששבו אליו כוחותיו. סימני המכות אמנם ניכרו עדיין על גופו, אך גופו הבריא הוא שוב לעבודתו כבתחילה.

כמה חודשים חלפו, והפריץ שב סוף סוף ממסעו הגדול כשהוא גדוש בחוויות ורשמים. לרוע שובשי העיירה הגיעו להקביל את פניו ולברך לרגל שובו, וביניהם היה גם מיודענו החוכר.

היהודי נכנס לחדרו של הפריץ, וזה מביט עליו בעינים קרועות לרווחה. "מושקה? מה ארע לך???" סקר את פניו המצולקות בחלחלה.

היהודי נמנם. "אין זה כה חשוב. לא עלה על דעתי להטריח את מעלתו בענינים כאלו בשבוע ממסעו הארוך. מוטב שלא נשוחח בנושא עגום זה".

סקרנותו של הפריץ גברה. "ספר לי הכל, מושקה. אל תעלים ממני מאום!" פקד.

היהודי לא חסך כמוכן בפרטים. "אדוני, בו ביום שיצאת לדרך, קרא לי המנהל והודיע על העלאת דמי החכירה לחמש-מאות רובלים."

שתקתי, אך מה היה ביכלתי לעשות? החרף שעבר היה קשה ביותר, והכנסותי ועומות היו. בקושי הצלחתי להשיג את הסכום הקבוע של שלש-מאות רובל.

לא היתה לי ברירה אלא למכור את כל חפצי

ובלם מקבלים עליהם

קריאת שמע היא מן המצוות התדירות שבכל יום, פעמים אנו קוראים אותה, בשחרית ובערבית, ופעם נוספת קודם שנת הלילה.

את גודל מעלתה של קריאת שמע ואת ההמשכה הברוכה אשר המתפלל מושך עליו בכוחה, אין לשער. אולם דא עקא. מחמת רב ההרגל ושגרת הלשון, לעתים קוראים אנו את פרשיותיה מן הפה ולחוש, כמצוות אנשים מלומדה.

אמרות רבותינו מאורי האומה ומעשיות פלא שרענו עמם, יסייעו לנו להאיר אור חדש בעבודת קודש זו, ולהלית בה את הלבבות.

כשם שמבאר היה הרב הקדוש רבי משה מקוברין ז"ע, מדוע סדרו החכמים מתקני התפילה לומר ברכות קריאת שמע שבהן מתאר כיצד המלאכים מקדישים שמו של השם יתברך, ורק לאחר מכן קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע.

כיון שאין זה דבר פשוט להגיע תכף ומיד לקבלת עול מלכות שמים אמיתית, על כן מספרים תחלה את סדר העבודה של המלאכים הקדושים, ומתוך כך מקבלת הנפש הארה גדולה ואפשר להגיע לקבלת עול מלכות שמים באמת.

בדרך זו הסביר גם מדוע מכנים מעשי צדיקים בשם 'סיפורים'.

מפני 'סיפורים' הם מלשון 'סיפורים', שהן אבנים בוהקות ומאירות, כך סיפורי צדיקים מאירים את נפש של היהודי.

סיפור כזה סיפר אחד ממקרי הרב הקדוש רבי אליעזר זוסיא מסקולען ז"ע, שעבודתו השגיבה בקריאת שמע, מפורסמת היתה בעולם כולו.

בסוף ימיו של הרבי, כשסבל מאד מחולשת הלב, והיה מחבר למכשירים, בשעה שקרא קריאת שמע ראו על המוניטור שהלב דופק בחזקה והגיע למצב של סכנה. אמרו לו: "רבנו, עד כאן! הלא הקריאת שמע בהתאמצות רבה כל כך מזיקה לבריאות הלב הטוהר".

השיב להם הרבי בנועם שיחו: "והלא כל הלב איננו נצרך לי אלא כדי לקיים את מצוות קריאת שמע, שעליה נאמר 'בכל לבבך'!"

אהבת הבורא

כמה מרגשת פגישתם של יוסף הצדיק ויעקב אבינו, לאחר שנים כה רבות של פרדה כפויה, כאשר סבור היה האב שבנו אהובו איננו עוד בין החיים, ולפתע נתברר לו כי 'עוד יוסף חי'.

את מה שארע באותה פגישתו, מתארת לנו התורה: 'ורא אליו ויפל על צוואריו ויבך על צוואריו עוד' (בראשית מו כט). יוסף נפל על צוואר אביו ובה, והשאלה נשאלת: ומה עשה יעקב באותה שעה? מדוע לא בכה או נפל על צוואר בנו?

פרש רש"י הקדוש בשם רבותינו ז"ל, כי באותה שעה היה יעקב אבינו קורא קריאת שמע.

ולמראה בורא זה, דומה שרק תגדל התמיכה: וכי לא מצא יעקב פנאי לקרוא את שמע אלא באותה שעה מיוחדת, כשהוא זוכה סוף סוף לפגוש את בנו לאחר שנים כה רבות שבהן היה סבור כי כבר מת?

תשובה: ידוע מצאנו בפרשו לתורה של רבנו המהר"ל מפראג - 'גור אריה', שכאשר כל יעקב וראה את יוסף בנו המולך על כל ארץ מצרים, נכנסה בלבו אהבה ויראה עצמו לקדוש ברוך הוא, בראותו את מדותיו יתברך כיצד משלם הוא שכר טוב ליראיו, בראותו את בנו לאחר שנים כה רבות שהיה אבוד מאתו.

כך היא הנהגת הצדיקים והחסידים, שכאשר יאירע להם מאורע טוב הם לא יתנו את הלבבות והם מתדבקים עוד יותר אל הקדוש ברוך הוא. לפיכך קרא קנת קריאת שמע, שבה נזכרים יחוד מלכות שמים (דברים יד) ואהבתו (שם פסוק ה), וקבל מלכותו ואהבתו ויראתו.

הוסיף על כך הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי מגור ז"ע בספרו 'אמרי אמת' (ויגש תרצ"ה), כי לפני שידר יעקב אבינו לגלות מצרים הקדים וקבל עליו על מלכות שמים, שהלא אמרה תורה (ויקרא כה מב) 'כי עבדי הם וגו' לא ימכרו ממכרת עבד'. עבדי הקדוש ברוך הוא אנו, ולא עבדי בני אדם.

ובירידתו למצרים, ידע יעקב שעומדים בניו להיות לעבדים, כמו שראה אברהם זקנו במחזה, ולפיכך הקדים וקבל על עצמו על מלכות שמים, שלא תהיה למצרים שליטה עליו ועל זרעו.

דברי המדרש (תוי"ט א' ג) 'עבדי הם' - "שטרי קודם".

וכמה יוארו דברי רבותינו ז"ל שהיה יעקב אבינו קורא את שמע, על פי מה שכתב רבנו חיים בן עטר ז"ע בספרו 'אור החיים' הקדוש על הפסוק (דברים ו) 'ואהבת את ה' אליהך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך', כי שלשת הענינים הכתובים כאן - 'לבבך' 'נפשך' ו'מאדך' רומזים לחיים, לבנים ולמוזנות, שהם כללות חשק האדם וחפצו בעולם, והחסר אחד מהם יקרא מת.

שעל שלשתם אמרו חז"ל, כי המצוה הוא החולה שאין לו חיים חשוב כמת, וכן מי שאין לו בנים או שהנני חשוב כמת.

ובא הבורא ברוך הוא לצוות על האדם, כי אף אם יחסר ממנו דבר אחד מאלה, או אפילו כולם, לא תרפה רוחו ולא תחלש אהבתו אליו.

ויתרה מכך, הוראה היא לאדם, שירגיש בעצמו כאלו מלא ה' כל מחסורו בבנים, חיים ומוזנות, וממילא תרבה אצלו הכרת הטוב ואהבת הבורא.

לאור דברים אלו נוכל לבאר, כי מה שאמרו על יעקב אבינו עליו השלום שהיה קורא את שמע באותה עת, רמז רמזו, שבראותו את יוסף בנו הצדיק, זכה לקרוא קריאת שמע בשלמות בדרך המעלה, שאז היה שלם בבנים, חיים ומוזנות, והיה ביכולתו להשלים אהבתו לה' להיותה מעלה בכל המעלות, ולגלות זאת בפני כל.

זכות שמע ישראל בלבד

מזהיר ביותר היה הרב הקדוש רבי פנחס מקוריק ז"ע שלא לאחר חלילה את זמן קריאת שמע, והיה אומר 'אמרי פנחס השלם' שער סדה"א אות מז) כי השרפות שפרצו בעיר נגרמו מחמת עון זה.

מקור לכך הביא ממאמר הזהר הקדוש (ח"א פ"א), שמי שלא קרא קריאת שמע בעונתו, הוא בגידו ובחרם כל היום.

שכן, שם 'חרם' בתורה חל על עבודה זרה, ככתוב (דברים יז כ) 'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא'; והלא על העבודה זרה נאמר (שם פסוק כה) 'פסילי אליהם תשרפון באש'. נמצא שבעון קריאת שמע לאחר זמנה, באות שרפות, נחמנו ליצול.

ובענין זה ספר 'אמרי פנחס השלם' ח"א שער התפילה אות ט) תלמידו הגדול, הרב הקדוש רבי רפאל מברשיד ז"ע, כי זקנו אבי-אביו של רבי פנחס, הוא המגיד רבי פנחס משקלוב ז"ע, היה נוהג לנסע למשמידים רח"ק, והיה מבטיח להם שיתן להם את חלקו בעולם הבא, אם רק יאותו לומר בכל יום 'שמע ישראל'.

והיה רבי פנחס טוען כנגדם: "גם אם שקוע הנך בכל העוונות, מה אכפת לך לומר רק קריאת שמע?"

כך היה הולך ומפציר בהם, עד ששמעו אליו. ורבים יצאו מהפכיה על ידי כך! "מכאן אנו רואים", אמר הרב הקדוש רבי רפאל, "כמה גדול כוחו של 'שמע ישראל', שעל ידו יצאו משומדים מהכפירה, ומכל שכן ישראל רשע שאינו משומד, אם אומר 'שמע ישראל' בכל יום, בודאי יש בזה כח להוציא מרשעתו ולהחזירו למוטב. על כן אין לו לאדם להתייחס בכל מצב שבו הוא נמצא".

אכן, מי יוכל לרדת לחקר סודה של קריאת שמע של יהודי פשוט ביותר.

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

בספרו 'באר משה' (שמיני עצרת), הביא הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה מקווינץ ז"ע מעשה עם הבעל שם טוב הקדוש באחת השנים שהיתה עצירת גשמים, וסיפר הבעל שם טוב לתלמידיו על יהודי אחד פשוט שבכוונתו העצומה בקריאת שמע פעל את הישועה וירדו גשמים.

הלכו תלמידיו הבעל שם טוב ושאלו את היהודי מה היתה כוונתו העמוקה בקריאת שמע. וכן ענה: "לא תלמיד חכם גדול אני, אולם מעט גמרא שומע אני בשיעור שבין תפילה המנחה לערבית יחד עם העין יעקב. במסכת שבת (מח). למדנו שסחיטה בלשון הגמרא 'עצירה' היא. בקראי אחרי השיעור קריאת שמע, הבנתי לראשונה את המלים 'ועצר את השמים', וכך כוונתי: 'ועצר את השמים' - אנא ממך רבוננו של עולם, עצר נא את השמים וסחט אותם, עד שיצא מהם כל הגשם, וירד ארצה...".

ריח של קריאת שמע... מעשה מופלא מובא בזהר הקדוש (ח"א פ"א), אודות 'הינוקא' - ילד פלא, טהור וקדוש מרחם, שלא נתן שלום לתנאים הקדושים רבי יצחק ורבי יהודה, מחמת שהריח בלבושם שלא קראו קריאת שמע.

הורו אותם תנאים שהאמת כדבריו, כי באותו יום היו עסוקים בנישואי חתן וכלה עניים, ודין הוא כי העוסק במצוה פטור מן המצוה, ולכן לא קראו קריאת שמע. והקשה הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק ז"ע, שמאחר והם היו באמת פטורים ולא היה בהם שום פגם וחסרון, כיצד הכיר הינוקא שעברו זה?

והסביר, על פי מעשה שהתרחש אצל החוזה הקדוש מלובלין ז"ע, מעשה שהובא בספר 'פרי צדיק' (פ"א אמור), כי פעם הניחו בטעות לפניו בשולחן ליל שבת, קנקן מי-דבש במקום יין.

כשהגיע החוזה ורצה לקדש על היין, נתן מבט בכבקבוק ומיד אמר: "בקבוק זה כשר הוא, אך אור הכשרות אינו מבהיק בו". פתחו את הקנקן, ומצאו שאיננו יין כי אם מי-דבש...

כי אכן כשר היה המשקה לשתיה, אלא שזיו כשרות יין הראוי לקידוש לא היה עליו. אף כאן, הגם שלא היה אצל שני החכמים חלילה כל נדנד של עברה, מכל מקום זיו מצות קריאת שמע לא בשם את בגדיהם.

ראש דרך אמת

התורה שבעל פה שקברה היא המשנה, ופתחת במצוות קריאת שמע.

שכן, כך פתחת המשנה הראשונה במסכת ברכות: "מאימתי קורין את שמע בערבית". נמצא שהתורה שבעל פה פותחת במצות קריאת שמע, ויש לעמוד על טעם הדבר.

טעם אחד כתב רבנו הרמב"ם בהקדמתו לפרוש המשניות, שקריאת שמע היא המצוה היחידה אשר נוהגת בכל יום בתמידות, הן ביום והן בלילה, ועל כן בחר התנא לפתוח בה.

באור אחר מצינו בדברי הרב הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הר"מ' (ספר הזוהר, ליקוטים ש"ס), על פי מאמר חכמינו ז"ל במשנה (ברכות פ"ב מ"ב): "למה קדמה 'שמע' ל'והיה אם שמע'? אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו עול מצוות".

כשם שאמרו חז"ל (מילתא ג' א), שפתח הקדוש ברוך הוא את עשרת הדברות בתבת 'אנכי', כאומר: קבלו מלכותי ואחר כך קבלו

גזרותי, כך גם התנא פתח בקבלת על מלכות שמים תחלה ואחר כך המשיך בפירוש המצוות.

ובאופן נוסף פירש בעל 'חדושי הר"מ', שפתח התנא בקריאת שמע של ערבית, מפני שזוהי המצוה הראשונה שמתחייב בה האדם מדין תורה, שכאח בתחילת ליל שנתו הארבע עשרה שאז נעשה בן שלש עשרה יום אחד ומתחייב במצוה.

עוד הוסיף רמז נאה: עשרת הדברות מתחילים באות א' - 'אנכי', ששה סדרי משנה פותחים באות מ' - 'מאימתי', והגמרא פותחת באות ת' - 'תנא היכא קאי', שלש אותיות אלו עולות 'אמת', על שם האדם המפורסמים שבין תלמידיו המגיד על האמת.

ובענין זה, יסופר על קשר מיוחד, טמיר ונעלם, אשר היה בין הצדיק הקדוש רבי זושא מאניפולי ז"ע לגאון הקדוש רבי שמעלקא מניקלשבורג ז"ע, עוד בימי השתופפותם יחדו בצל רבם המגיד הקדוש ממעזריטש.

מסתיר היה הרבי רבי זושא ביותר את כח תורתו, ולמראית העין לא היתה לו יד בלמדנות בתורת הנגלה, אולם הגאונים המפורסמים שבין תלמידיו המגיד ממעזריטש, ובראשם הגאון הקדוש רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא ז"ע, העידו על ידיעותיו העצומות של רבי זושא גם בתורת הנגלה, אשר נחשפו לעיניהם בעתות מצא.

גם מקורו של הסיפור דלהלן הוא מפיו של הרב הקדוש בעל התניא, אשר כה סיפור:

באות הפעמים אשר התשפפו יחדו במעזריטש פנה רבי זושא אל רבי שמעלקא, אשר שמו הלך לפניו כגאון אדיר בעל שעור קומה, וחלה את פניו כי יאות לקבוע עמו שעור בתורת הנגלה. רבי שמעלקא, אשר ידע אף הוא להעריך נכונה את טיבו של רבי זושא, לא סרב לבקשה, אך התנה את הענותו לה בכך שבתמורה יאות רבי זושא לקבע עמו שעור בתורת הנסתר.

רבי זושא הסס, אך משראה כי רבי שמעלקא נחוש בדעתו ומבלי התמורה הנדרשת לא יאות ללמד עמו, נכנע והביע את הסכמתו ללמד את רבי שמעלקא את תורת הנסתר. בראשית השיעור הראשון שאל רבי שמעלקא את רבי זושא: "במה תתחיל?" השיב רבי זושא בענותו צדק: "זושא הוא עם הארץ גדול, לא עליכם, וצריכים להתחיל אתו מן המשנה הראשונה".

פתחו משניות והחלו לגרוס את המשנה הראשונה שבמסכת הראשונה, מסכת ברכות. פתח רבי שמעלקא ופירש את התבות כפשוטן: "מאימתי קורין את שמע" - "החל ממתי קוראים קריאת שמע". לפתע אחזה רבי זושא נוראה את רבי זושא עד כי נשטט ונפל מעל הספסל עליו ישב וצנח להרצפה, וכשכלו רתת ותלחלה פנה אל רבי שמעלקא ושאל:

"מנין לכם שפירוש התבה 'מאימתי' הוא 'ממתי', ואולי הפירוש הוא: מאימתי, כלומר, מפני פחד ה' ומהדר גאונו יש לקרוא קריאת שמע".

נפעם רבי שמעלקא מעצמת השאלה, ומבלי להכנס לויכוח השיב: "ניחא, למדו לעצמכם כפי שהנכם רוצים".

עין ה' תרביבך

עוד מצאנו בספרי החסידות, שבכוחה של קריאת שמע וקבלת עול מלכות שמים בעקבותיה, נלצח את הא

המלה 'לדרתם' נדרשת בתקוני זוהר (ת"מ"ה פה). מלשון דירה - לתקן בית דירה לשכינה בתוך הלב. ובא ללמד שעבודת בני ישראל ביום השבת, היא להכשיר לבם ונפשם עד שתהיה הקדושה קבועה בלבם.

מי הדעת

במעלת הטבילה במקוה הפליג מאד רבנו האריז"ל, שגלה את הכוונות והשמות הקדושים שיש לכוון בעת הטבילה, והבעל שם טוב הקדוש פירש בסוד הענין כוונות משלו, ומשה אחרת היתה לו, אמנם, לדברי כלם סגולה נפלאה יש במקוה, שהטובל בו בכוונה הצריכה נציל טהרה לגופו ולנפשו ומוסיף על נשמתו קדושה יתרה.

בענין זה מסופר (ספורים נוראים עמ' 22), שפעם דרש רבנו הבעל שם טוב לתלמידיו והרחיב לבאר את כוונות המקוה. תלמידיו שהיו גאונים ארץ בנגלה ובנסתר, תמחו בפניו שבכתבי האריז"ל כתובות הכוונות באפן אחר מהכוונות שגילה להם.

כאשר שמע הבעל שם טוב את דבריהם, השליך תכף את ראשו לאחוריו ופניו נעשו כלפיד אש, דרכו בעת עלייתו בעולמות העליונים, ונפל על תלמידיו פחד ורעדה גדולה.

בקצה השלשון יש הרב הקדוש רבי נחמן מהורודנקא ז"ע, שהיה הצעיר שבתלמידים, ולפתע תדרמה גדולה נפלה עליו, עד שלא היה יכול בשום אופן להתאפק מלישון. אמנם הצר לו הדבר נציל: לישן על השולחן בשעה שהרבי עוסק בעליית נשמה, וכל תלמידיו יושבים בפחד ורעדה! לכן ניסה להחזיק בידיו את עיניו פתוחות, אך כל זה לא הועיל לו, ונדרס וישן בתדרמה גדולה.

בשנתו חלם, והנה הוא הולך בחוץ ורואה אנשים רבים צצים במהירות גדולה, ורץ גם הוא אחריהם, וכששאל אותם לסיבת מרוצתם, ענו לו בחפזה: "וכי לא ידוע לך שתכף ידרש רבנו הקדוש?" ושאל אותם: "מי הוא הרב אשר בעבורו החרדה הגדולה הזאת?" ומרב מרוצתם לא ענו לו דבר.

הלך רבי נחמן אחריהם, עד שבא לבית גדול ומהדר מאד שמעולם לא ראה כפיו. הבית היה מלא מפה לפה באנשים אשר הכרת פניהם נצלה בהם שגדולי תורה הם, ושמע שכלם אומרים בפחד מהול בשמחה גדולה: "תכף ידרש לנו רבנו הקדוש בסודות התורה". לגנדי עיניו נכנס הבעל שם טוב הקדוש לאולם, והתחיל לדרש בסודות הקבלה בענין המקוה, ולנגדו עמד איש רך בשנים וסתר את דבריו. כששאל לשמו, אמר לו, שהוא האריז"ל. כך נמשך הפלפול זמן רב, עד ששמע איך האריז"ל הודה לדברי הבעל שם טוב והסכים עמו. בתוך כך הקיץ רבי נחמן משנתו, ותכף פנה אליו הבעל שם טוב ואמר לו למול הנוכחים:

שבת קודש

המשך מעמוד א'

הערך שבבית, להוציא את מעט החסכוניות שיעדתי בועת אפי לנישואי בנותי, ולקחת הלואה כבדה.

ועל אף הכל - לא הצלחתי להגיע לחמש-מאות רובל. חמשים רובל בלבד חסרו לי.

וכשהגעתי אל המנהל ובידי ארבע מאות וחמשים רובל, צוה הלה להצליף בי אל פחות מחמשים מלקות...

כך מספר היהודי בקול בוכים כשדמעות זולגות מעיניו, והפריץ כמעט בוכה יחד עמו.

"חמשים מלקות? על אל עול בכפך? היכן הוא מנוול זה?" זעמו גאה מרגע לרגע.

היהודי נצל את ההזדמנות, והמשיך להכות בברזל בעודו חם.

"מה אומר לך, אדוני? נס היה זה שנותרתי לחיות! במשך שבועות ארוכים שכבתי במטתי, לא יכלתי להניע אף איבר בגופי, ובודאי לא לעבוד ולהביא טרף לביתי..."

כחיוק לדבריו הראה החוכר לפריץ את סימני המגלב החרותים על בשרו, וחמתו של זה בערה בו.

"אל דאגה, מושקה! בן-בלעיל זה יצפה אותך על כל מכה ומכה. הוא עוד יתחרט על מעשהו.

מודיע אני לך, שעל כל הצלפה והצלפה ישלם לך הנבל לא פחות ממאה רובלים!

בעבור חמשים מלקות תקבל לא פחות מחמשת אלפים רובל!!!

"נחמן, אני לקחתי אותך לעד בדבר הזה שתעיד עם מי הדין, האם לא הודה לי האריז"ל?" על הפסוק (במדבר י"ה) 'ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאך מפניך', אמר הרב הקדוש רבי פנחס מנחם מגור ז"ע בעל 'פני מנחם' (ואתחנן תשי"ד): 'מקוה' אותיות 'קומה', כי סגולת המקוה לתקן את השונאים הקמים עליו.

הטהרה במקוה היתה אצל חסידים תנאי קודם לכניסה בשערי התורה והיראה, כדברי הרב הקדוש רבי אברהם מסלאנים ז"ע בספרו 'סוד העבודה' (ח"ב פ"ו ד"ה ובכחות), שכאשר תקן עזרא את טבילתו לבעלי טומאה שלא יוציאו דברי קודש מפיהם קדם שיטבולו, לא חש לבטול תורה, כי יותר חשוב היה לימוד האדם ותפילתו בקדושה, ומוטב שיתבטל מלמוד התורה עד שיטהרו.

והקפידו החסידים מאד לטבול עוד קודם שיפלטו, כי בני אדם מוגושים הדבוקים בעולם הזה ובתאוותיו נדרשים לטהר מחשבותיהם טרם התפילה לפני בוחן לבות, ועל ידי הטבילה נתן לזכות להתחלל תפילה זכה וטהורה (ש"ת ערוגות הבושם).

וכך הובא בספר 'עצות ישירות' (ערך מקוה אות א) שחבר החסיד רבי מרדכי מנחם זצ"ל, מגדולי חסיד ברסלב בפולין, שעל ידי הטבילה במקוה נופלים כל השונאים ומתבטלות הצרות והמניעות שיש לאדם בעבודת השם יתברך, והאדם ממשיך בטבילתו רוח חדשה של קדושה בבחינת 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים' (בראשית א ב).

ומפורסמים הם דברי הרב הקדוש רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר ז"ע שהיה חור ואומר, שאמנם טבילה במקוה אינה אחת מתרי"ג מצות, אבל שום מצוה לא יכולה להמשיך את הקדושה שטבילה במקוה יכולה להביא.

שבת לבבנה

התשובה על המעשים באה לאדם מתוך חשבון הנפש. על ידי שבוק ומפשפש במעשיו אם טובים הם או חלילה להפך, ובוחן כיצד יוכל לשפרם מכאן ואילך ולהיות טוב יותר לשמים ולבריות.

חשבון נפש אינו דבר התלוי בזמן מסוים, אלא בכל יום ויום על האדם להשיג ולהביט אל מעשיו ולפיהם לחשב את צעדיו כראוי ביום שלאחר מכן.

וכפי שדרש רבנו חיים בן-עטר בפרשור 'אור החיים' הקדוש לתורה על הפסוק (דברים ד ט) 'וידעת היום והשבת אל לבבך', שבא להורות לאדם שידע את מעשיו בכל יום ויום ובכך יטם לדרך הנכונה.

ועל דרך שאמרו בזהר הקדוש (ח"ג קע"ח), שיש אנשים בעלי מדרגה הנקראים 'מארי דחושבנא' - בעלי חשבון, שבכל לילה עושים חשבון נפשם על מעשיהם באותו יום, ומתקנים על ידי כך ארחותיהם.

והוסיף האור החיים' שרק באמצעות חשבון הנפש דבר יום ביומו יוכל האדם להרגיש במעשיו הרעים ולשוב עליהם, ובלעדי זאת, קשה עליו למצא את מעשיו הלא-טובים שהרגל בהם, וגם כאשר יבוא לשוב בתשובה לא יזכור את מעשיו מקודם להתודות עליהם. כאן המקום להביא את קושייתו של הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הרי"מ', כיצד מותר לערוך חשבון נפש בשבת, הלא כאשר נזכר האדם בעונותיו מצטער הוא ביותר על שפל מצבו, ובשבת יש להזהר שלא להצטער אלא ארבה, מצוה ובעגה, כמו שנאמר (ישעיה נח ג') 'וקראת לשבת ענג'?

תירץ בעל 'חדושי הרי"מ', שמכך שנאמר (דברים י טו) 'ומלתם את ערלת לבבכם', למדים אנו שעריכת חשבון הנפש היא כברית מילה, ומילה דוחה אף את השבת. (רמח"ם צופים' מע' בעל חדושי הרי"מ אות לו)

חשבון הנפש הוא אכן בדיקת כל המעשים והפעלות ופשוט אחר חטאים, וקבלה לעתיד, אך ברובד העומק יותר, על האדם לבחון את עצמו ואת אישיותו כלפי תפקידו בעולם: היכן הוא עומד והאם מבצע הוא את המוטל עליו ככל יכלתו.

את הקשר שבין ברית מילה ליום השבת יכולים אנו ללמוד מציווי התורה למול את הילד רק ביום השמיני, ככתוב (ויקרא יב ג): 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו'. את טעם המצוה ביאר החכמינו ז"ל במדרש (דברים י א), שרחם הקדוש ברוך הוא על התינוק ולכן צוה להמתין לו עד שיהא בן כוחו.

את הכח שנכנס בו ביום השמיני יותר מן הימים שקדמו לו, באר רבנו חיים בן-עטר ז"ע בפירושו 'אור החיים' הקדוש לתורה (ויקרא יב ג), כי הכוונה לכח הנשמה המתחזקת בקרבן על ידי יום השבת הכלול באותם שמונה ימים. וכמו שבבריאת העולם לא היה העולם מתקן בשלמות עד שבאה השבת והתחזק העולם על קיומו, כך גם שם האדם אינה משלמת עד שתעבור עליה שבת אחת; מכח השבת יהיה התינוק ראוי להכנס בברית, ובכוחה יוכל לגלות ההסתר שבבריאה ולהאיר את נשמתו שתוכל לפעול את תכלית שליוותו שנשתלח בעבורה לעולם הזה.

אין ספק שלא בשבתו הראשונה בלבד זוכה התינוק שתיאר נשמתו מקדושתה של השבת, אלא מדי שבת בשבתו בכל ימי חי האדם, ידי ששומר השבת כראוי, זוכה האדם להסיר את ערלת לבבו ולדבק באור השכינה.

תפילה

המשך מעמוד ג'

לכלותנו בכל דור ודור. דבר זה למדים אנו ממלחמתו הנצחית של יעקב אבינו עם עשו אחיו.

כידוע, מסמל המאבק שבין עשו ליעקב את המאבק של צאצאיהם אחריהם לדורות עולם, הם בני אדום וישראל.

מבטן אמם כבר התרצוצו האחים והתנגשו זה בזה, ומרגע שיצאו לאור העולם, המאבק רק הלך והתחריף, כשהו קם זה נופל, וכשהו נופל זה קם.

מאבק זה הגיע לשיאו בשעת המפגש הגורלי, כאשר יעקב חוזר מבית לבן הארמי ועשו בא לקראתו מלוה בארבע מאות אנשי מלחמה. התורה מתארת את ההכנות שעשה יעקב לקראת אותו מפגש, בדורות, תפילה ומלחמה. ואכן עשו מותר באותה שעה על זממו ומסתלק לו להר שער.

אולם יש לדעת, כי דוקא האופן העיקרי שעל ידו ניצל יעקב מעשו והכניעו, אינו מתאר בתורה בצורה מפורשת, ואותו גילו לנו חכמי הסוד ותורת החסידות. לאור האמור, כי המאבק שבין האחים נמשך לדורות, נמצא שהאופן שבו הכניע יעקב את עשו נוגע לכל אחד ואחד מעם ישראל והוא בעל חשיבות עצומה לדורות.

כאשר שולח יעקב שלוחים לפייס את עשו הוא מורה להם: 'כה תאמרון לאדני לעשו, כה אמר עבדך יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה' (בראשית לב ה).

ענין זה פירש הרב הקדוש רבי אברהם דב מאבריש ז"ע בספרו 'בת עין', כי יעקב שלח לעשו מלאכים רוחניים שייסרו אותו, כדי שהיטורים יעוררו אותו לשוב מדרכו הרעה ולקבל על עצמו שלוש מלכות שמים: המלוכה בחבת 'כה', על שם כ"ה אותיות שבפסוק 'שמע ישראל' ה' אלקינו ה' אחד', שבו עיקר קבלת עול מלכות שמים.

וזהו שאומר יעקב: 'כה תאמרון לעשו', כלומר תביאו אותו לקבלת עול מלכות שמים, ותאמרו לו: 'כה אמר עבדך יעקב', 'אמר' לשון עבר, כלומר אני יעקב כבר הגעתי בעת שלוחי וללא יסורים לבחינת 'כה' של קבלת עול משלמת, אבל אתה עשו תקבל יסורים עד שבעל כרחך תאלץ להכניע לפני כוחות הקדושה.

כוחו של יעקב לשלח יסורים לעשו, בא לו מכח קבלת עול מלכות שמים שלמה שקיבל עליו.

כפי שכתב הרב הקדוש רבי יצחק מנשינז ז"ע בספרו 'תולדות יצחק' על הפסוק המתאר את ההנהגה של יעקב בעת ששלח את הדורון לעשו (שם פסוק י'): 'ותן ביד עבדיו עדר עדר לבדו, ויאמר אל עבדיו: עברו לפני, ורוח תשימו בין עדר ובין עדר'.

באר רבי יצחק, ש'עדר' ראשי תבות: עין דלת רברבין, כלומר אות ע' של 'שמע' ואות ד' של 'אחד', הכתובות בתורה באות רבתי - אות גדולה.

כך אמר יעקב לשלוחים: תאמרו לעשו שאני קורא קריאת שמע ומייחד את השם בחבת 'אחד', ולכן איני ירא ממנו כלל, שכן המאמין שה' אחד ואין שום כח זולתו, אין לו לפחד משום דבר אחר.

לכך כפל יעקב לומר לשלוחיו 'עדר' פעמים, 'ורוח תשימו בין עדר ובין עדר', לרמוז לקריאת שמע פעמים בכל יום.

